

Filosofie a vědy

Ladislav Hejdánek

This is a part of the original document:

[1991](#)

jedná se o část původního dokumentu:

[1991](#)

- ◆ myšlenkový deník – záznam, česky, vznik: 30. 6. 1991
- ◆ philosophical diary – record, Czech, origin: 30. 6. 1991

Filosofie a vědy

Filosofie je první disciplína, která je schopná kritického myšlení, a tuto výsadu si do jisté míry zachovala až dodnes. Postupně se z ní vydělily jednotlivé odborné vědy, ale navzdory rozšířenému (předsudečnému) mínění musily svou tzv. exaktnost vykoupit jistou ztrátou, totiž určitým omezením dosahu své kritičnosti. Na rozdíl ode všech speciálních vědeckých disciplín je jediná filosofie s to si zachovat svůj vztah a přístup ke všemu, tj. ke světu vcelku, k veškerenstvu, jakož i vztah ke každému konkrétnímu celku bez toho, že by se omezovala na pouhou jeho část, složku nebo stránku. To je velmi důležité zejména v jednom směru: filosofie je jediná myšlenková disciplína, která je schopna a oprávněna (a dokonce povinná) zabývat se kriticky sebou samotnou, zejména pak svým vlastním myšlením. Tématem filosofického zkoumání se proto může stát naprosto cokoli, a záleží jen na posouzení filosofie samotné, zda to či ono téma slibuje významný přínos pro orientaci člověka ve světě. Vše, čím se zabývají odborné vědy, se může stát předmětem filosofického zájmu a dalšího zkoumání, které se pak často zcela vymyká možnostem toho či onoho speciálního vědeckého oboru. Přitom může filosofie čerpat podklady pro své zkoumání z výsledků vědecké práce stejným právem, jako jiné podklady získává z běžných mimovědeckých zkušeností, které jsou dostupné každému člověku; a už vůbec snad nemusíme zdůrazňovat, že filosofie se může opírat také o zkušenosti se samotným filosofováním a o jeho dosavadní výsledky. Při tom při všem si musí zachovat kritický přístup ke každé zkušenosti a ke všem výsledkům každodenního, vědeckého i svého vlastního myšlení; bez této všeobecné a trvalé kritičnosti a sebekritičnosti nutně ztrácí svůj bytostný charakter a přestává být opravdovou filosofií. To ovšem znamená, že filosofie není sama sobě ničím předem daným, ale že je svým vlastním problémem, dokonce jedním z největších a nejdalekosáhlejších filosofických problémů. A protože filosofie nemůže sama sobě rozumět bez ohledu na svůj vztah k veškerenstvu a tím i na své postavení ve světě, na své poslání a na své úkoly v něm, musí každá opravdová filosofie vydávat počet ze svého myšlení a zkoumání právě ve vztahu ke světu; především jistě ke světu lidskému, ke společnosti a k dějinám, ale nesmí zapomínat ani na tzv. přírodu, na vesmír, na veškerenstvo vůbec. To vede filosofii nutně vždy znovu k důslednému využívání tzv. systematickosti, bez níž by se ani k jednotlivým celkům, natož k celku veškerenstva nemohla dost dobře vztahovat. Kritičnost a systematickosti však filosofii vede navíc k ohledávání základů či „principů“. Důslednému filosofickému zkoumání se totiž vyjevuje obrovský význam heuristických, zprvu dokonce ani plně neuvědomovaných, tj. bez plného vědomí rozvržených předpokladů či principů, které je filosof schopen postupně a nikdy se zárukou úplnosti rozpoznávat a kriticky hodnotit teprve dodatečně a tedy se zpožděním (někdy velice, velice dlouhým).

910630